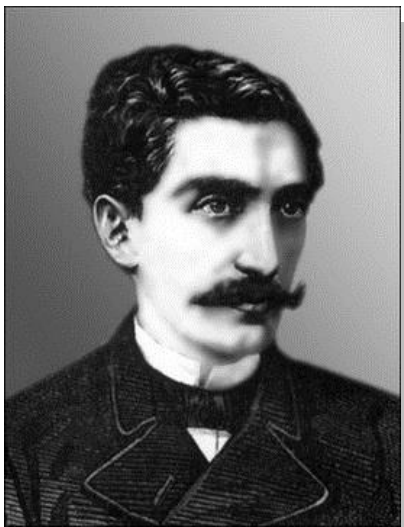

БАРВІНСЬКИЙ ВІКТОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Барвінський Віктор Олександрович (28.10(9.11).1885, с. Базаліївка Вовчанського повіту Харківської губернії, нині Чугуївського району Харківської обл. – близько 1940, Тайшетлаг, Іркутська обл., РФ) – український історик, архівознавець, фахівець бібліотечної справи.

Народився в сім'ї вчителя. 1904 р. закінчив Харківську гімназію № 2. Того ж року вступив на історико-філологічний факультет Харківського університету. 1908 р. під керівництвом професора Д. І. Багалія Барвінський написав дипломну роботу «Крестьяне в Левобережной Украине XVII–XVIII вв.», яку було відзначено золотою медаллю.

Після закінчення університету в 1909 р. залишений стипендіатом на кафедрі російської історії для підготовки до професорського звання, займався науковою обробкою архівних матеріалів з питання охорони пам'яток старовини в Гетьманщині, з фінансового управління в Малоросії. Одночасно викладав історію в середніх освітніх закладах Харкова.

У 1915–1918 рр. Барвінський працював помічником бібліотекаря Фундаментальної бібліотеки Харківського університету. У цей час книгозбірня налагоджувала книгообмін як із бібліотеками закордонними, так і Російської імперії, організовувала новий алфавітний каталог, займалася укладанням каталогу дублетних примірників для подальшого передання до студентського відділу бібліотеки та кабінетів, а з початком Першої світової війни – до лазаретів та шпиталів. У вирішенні цих питань був задіяний весь штат бібліотеки.

З 1917 р. поєднував службу в бібліотеці з роботою в архівних установах.

У 1919–1924 рр. Барвінський працював на посаді приват-доцента історико-філологічного факультету Харківського університету та установ, створених унаслідок реорганізації університету: з 1920 р. – Академії теоретичних знань; з 1921 р. – професора факультету політичної освіти Харківського інституту народної освіти ім. О. О. Потебні (ХІНО). Читав курси: історія України, історія господарства та побуту України, історія соціальних рухів.

Водночас з 1919 р. очолював архівно-бібліотечну секцію Всеукраїнського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини (ВУКОПМІС), створеного у Харкові; у 1921–1922 рр. був членом архівної секції Харківського губернського комітету охорони пам'ятників мистецтва та старовини (голова секції – Д. І. Багалій). Також у 1921–1925 рр. завідував відділом архівознавства архівної секції ВУКОПМІСу і Центрального архівного управління (ЦАУ) УСРР, з 1924 до 1927 р. очолював відділ архівознавства ЦАУ. Був також завідувачем відділу історії Лівобережної України Харківського центрального історичного архіву.

У 1922 р. Барвінський став дійсним членом Науково-дослідної кафедри історії України при ХІНО, засновником і керівником якої був Д. І. Багалій (з 1926 р. – кафедра історії української культури, 1930 р. – Інститут історії української культури ім. академіка Д. І. Багалія). У 1923–1926 рр. Барвінський керував історичною секцією кафедри, працював в інституті до його ліквідації 1934 р.

Одночасно за сумісництвом у 1922–1929 рр. працював старшим помічником бібліотекаря Центральної науково-навчальної бібліотеки (ЦННБ, колишня бібліотека Харківського університету, яка після ліквідації університетів стала підпорядковуватися науковому комітету Головного управління професійної освіти Наркомосвіти).

У 1927–1929 рр. ЦННБ видала 3 каталоги наукової періодики, яку отримували бібліотеки міста. Ймовірно, підготовка цих бібліографічних праць вимагала участі кваліфікованих працівників, у т. ч. й В. О. Барвінського.

З 1929 р. учений вже не міг поєднувати викладацьку, архівознавчу та бібліотечну роботу, бо того ж року очолив Центральний історичний архів у м. Харкові (з 1932 р. – Центральний архів стародавніх актів), де незабаром перейшов на посаду старшого наукового співробітника архіву.

Барвінський розробив проєкт видання республіканського архівознавчого журналу «Архівна справа», став членом його редколегії. Разом з колегами брав участь в організації курсів з архівознавства (з 1923 р.), читав на них лекції.

Як історик-архівіст, Віктор Олександрович займався вивченням історії селянства і козацтва Лівобережної України XVII–XVIII ст. Він написав чимало книг та статей історико-етнографічного та історіографічного характеру, праць з питань архівної справи, зокрема «Очерки из истории общественного быта Старой Малороссии», «До історії закріпощення селянства в Лівобічній Україні», «Из истории казачества Левобережной Украины», «Исторический очерк Харьковской губернии», «Дмитро Іванович Багалій як історик Слобідської України», «Всеукраїнський центральний архів стародавніх актів у Харкові: історія та короткий огляд фондів», підручник «Архівознавство» та ін.

На початку 1930-х рр. в умовах політизації радянського суспільства архівознавчі досягнення старих кадрів архівістів зазнали огульної критики. На II Всеукраїнському з'їзді архівних працівників (1931 р.) було осуджено архівну роботу низки вчених, у т. ч. В. О. Барвінського, які, начебто, прикриваючись так званим «об'єктивним документалізмом», просувають у формі публікації історичних документів буржуазну історичну концепцію.

Барвінський та інші співробітники науково-дослідної кафедри історії української культури були звільнені зі своїх посад.

Після відновлення в 1933 р. Харківського університету вчений був прийнятий на роботу позаштатним професором.

Проте влітку 1937 р. його було заарештовано, а 26 серпня 1937 р. за сфальсифікованим звинуваченням у контрреволюційній діяльності засуджено особливою трійкою НКВС по Харківській області до 10 років ув'язнення. У лютому 1940 р. почався перегляд справи, оскільки були зроблені висновки, що доказів недостатньо. Справу пропонувалося припинити, а засудженого звільнити, однак з'ясувалося, що він уже помер. 30 грудня 1940 р. справу було закрито через смерть ученого.

За нез'ясованих обставин В. О. Барвінський загинув у Тайшетському виправно-трудовому таборі ГУЛАГу (Іркутська область, РРФСР), дата смерті його невідома. Як правило, причинами смерті в таборах були виснаження від каторжних робіт, голод, побиття наглядачами чи ув'язненими.

8 травня 1959 р. постановою Президії Харківського обласного суду В. О. Барвінський був реабілітований.

Праці

1. Очерки из истории общественного быта Старой Малороссии. Київ : Тип. Н. Т. Корчак-Новицького, 1907. 24 с.
2. Те саме // Україна. Київ, 1907. Т. 4, кн. 2–3. С. 347–368.
3. До історії закріпощення селянства в Лівобічній Україні // Зап. Наук. т-ва ім. Шевченка. Львів, 1908. Т. 81, кн. 1. С. 154–157.
4. Крестьяне в Левобережной Украине в XVII–XVIII веках // Зап. Харьков. ун-та. 1909. Кн. 1, ч. неофиц. С. 1–116 ; Кн. 2. С. 117–211 ; Кн. 3. С. 211–296, IV.
5. Из истории казачества Левобережной Украины // Журн. М-ва народ. просвещения. Санкт-Петербург, 1910. Ч. 25, № 1, отд. 2. С. 176–185, разд. паг.

6. Труды Д. И. Багалея по истории Малороссии // Сб. Харьков. ист.-филол. о-ва. 1911. Т. 20. С. XLVIII–LIII.
7. Вопрос об охране памятников старины в Гетманщине // Вестн. Харьков. ист.-филол. о-ва. 1912. Вып. 2. С. 49–50.
8. Генеральное следствие о маетностях Миргородского полка, 1729–1730 // Тр. Полтав. Учен. архив. комиссии. 1912. Вып. 9. С. 121–179.
9. То же, отд. отт. Полтава : Электр. тип. Г. И. Маркевича, 1912. 59 с.
10. Народная энциклопедия научных и прикладных знаний: в 14 (21) т. Т 8. Исторический. Полутом 2. Русская история / Д. И. Багалея, Н. Д. Багалея, В. А. Барвинский [и др.]. Москва : Тип. И. Д. Сытина, 1912. 412 с., 133 рис.
11. Заметки по истории финансового управления в Гетманщине // Сб. Харьков. ист.-филол. о-ва. 1914. Т. 21. С. 816–831.
12. То же, отд. отт. Харьков : Печ. дело, 1914. 18 с.
13. Дмитрий Петрович Миллер // Вестн. Харьков. ист.-филол. о-ва. 1914. Вып. 5. С. 29–41.
14. Исторический очерк Харьковской губернии. Харьков : Союз, 1918. 22 с.
15. Володажченко О., Барвінський В. Короткий нарис історії архівної справи на Україні та діяльності Укрцентрархіву за 1924 рік // Архів. справа. 1925. Кн. 1. С. 45–72.
16. Замітки до історії мануфактури в Лівобережній Україні XVIII ст. // Наук. зб. Харків. наук.-дослід. каф. історії укр. культури. 1926. Ч. 2–3. С. 117–124.
17. Дмитро Іванович Багалій як історик Слобідської України // Ювілейний збірник на пошану академіка Дмитра Івановича Багалія з нагоди сімдесятої річниці та п'ятдесятих роковин наукової діяльності. Київ, 1927. С. 179–192.

18. Євген Михайлович Іванов : (З нагоди 30-річчя наук.-архів. роботи засідателя Харків. Центр. іст. архіву) // Арх. справа. 1928. Кн. 5–6. С. 10–16.
19. До 50-річчя заснування Харківського центрального історичного архіву (1880–1930) // Арх. справа. 1930. Кн. 3. С. 3–5.
20. До історії архівної справи в Гетьманщині за часів Розумовського // Радян. архів. 1931. Кн. 2. С. 28–33.
21. Архівознавство : елементар. підруч. Ч. 1 / В. Барвінський [та ін.]. Харків : Рад. шк., 1932. 228 с.
22. Барвінський В., Єфімовський В. Всеукраїнський Центральний архів стародавніх актів у Харкові // Архіви Рад. України. 1932. № 6. С. 88–200.

Джерела

1. Анкетний листок наукового співробітника : [дійсного члена науково-дослідної катедри історії української культури при ХІНО В. О. Барвінського] // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ІЦДАВО України). Ф. 166. Оп. 12. Спр. 348 : [Особова справа В. О. Барвінського].
2. Барвинский Виктор Александрович // Наука и научные работники СССР. Ленинград, 1928. Ч. 6 : Научные работники СССР без Москвы и Ленинграда. С. 24.
3. Барвінський Віктор Олександрович // Історики Харківського університету : біобібліогр. довід. (1905–2013 рр). Харків, 2001. С. 26–28.
4. Барвінський Віктор Олександрович // Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець ХІХ ст. – 1941 р.) : матеріали до біобібліогр. слов. / [авт.-уклад. Л. В. Гарбар] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ, 2017. С. 37.
5. Библиотека Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина за 200 лет (1805–2005) / Н. М. Березюк, И. Г. Левченко, Р. П. Чигринова. Харьков : Тимченко А. Н., 2006. 390 с.

Зі змісту: Барвинский Виктор Александрович / [сост. Р. П. Чигринова]. С. 293–294. Див. також імен. покажч.

6. Бібліотечна справа Харківщини до 1917 року : бібліогр. посіб. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка (ХДНБК) ; уклад. Г. М. Єрофєєва. Харків : Вид-во ХДНБК, 1999. 275 с.

7. Богдашина О. М. Діяльність Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури ім. академіка Д. І. Багалія (1921–1934 рр.). Харків, 1994. 195 с.

8. Бутич І. Л. Барвінський Віктор Олександрович // Енциклопедія сучасної України : у 30 т. Київ, 2003. Т. 2. С. 244.

9. Бутич І. Л., Коваль О. Барвінський Віктор Олександрович // Українські архівісти (XIX–XX ст.) : біобібліогр. довід. Київ, 2007. С. 51–52.

10. Глибицька С. Б. Історик та архівіст Віктор Барвінський і бібліотека Харківського університету // Бібл. форум: історія, теорія і практика. 2022. № 2. С. 49–52.

11. Дело В. А. Барвинского / сост. О. Л. Рябченко // Історія і теорія історичної науки та освіти. Харків, 1995. С. 111–118. (Харківський історіографічний збірник ; вип. 1).

12. Маслійчук В. Віктор Барвінський, історик Гетьманщини // Січеславський альманах. Дніпропетровськ, 2005. Вип. 1. С. 44–46. Дод.: ст. В. О. Барвінського «Выборы сотника в М. Носовке в 1735 г.» (Сб. Харьков. ист-филол. о-ва, 1909, т. 18, с. 398–403).

13. Рябченко О. Л. Харківський інститут народної освіти ім. О. О. Потебні (1921–1930 рр.). Харків : ХДАМГ, 2000. 214 с.

14. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна за 200 років / В. С. Бакіров, В. М. Духопельников, Б. П. Зайцев [та ін.]. Харків : Фоліо, 2004. 750 с.

15. Центральна науково-учбова бібліотека : (Харків) // Наука на Україні. 1927. № 2/4. С. 304–310.

16. Barvinsky Victor // Encyclopedia of Ukraine / ed. by Volodymyr Kubijovyč. Toronto ; Buffalo ; London, [1985]. Vol. 1. P. 181 : fot.

Глибицька Світлана Борисівна

Статтю створено 12.05.2025